

**Навчально-методичний тренінг
«Запобігання гендерному насильству та жорсткому поводженню з дітьми»**

Структура тренінгу¹

№ з/п	ЗМІСТ	ФОРМА	ЧАС
1	Мета та завдання тренінгу	Вступне слово тренера	15 хв.
2	Знайомство	Вправа «Незакінчене речення»	20 хв.
3	Очікування	Вправа «Дерево очікувань»	20 хв.
МОДУЛЬ 1. <u>Запобігання гендерному насильству</u>			
4	Поняття гендерного насильства. Міжнародне та українське законодавство. Гендерні проблеми	Презентація «Гендерне насильство», обговорення, роздатковий матеріал №1	30 хв.
5	Наслідки гендерного насильства	Презентація РР «Наслідки гендерного насильства», обговорення	20 хв.
МОДУЛЬ 2 Запобігання насильства в сім'ї			
6	Визначення поняття «насильство в сім'ї». Види насильства. Міжнародне та українське законодавство. Визначення «жорсточе поводження з дитиною». Відповідальність за скоєння насильства в сім'ї	Презентація РР «Насильство в сім'ї» (слайди 1-10), обговорення	30 хв.
7	Групи ризику	Презентація РР «Насильство в сім'ї» (слайд 11), обговорення	10 хв.
8	Причини насильства	Презентація РР «Насильство в сім'ї» (слайд 12), робота в 3-х групах (роздатковий матеріал № 2)	30 хв.
9	Масштаби проблеми	Презентація РР «Насильство в сім'ї» (слайд 13) робота в групах / в парах (роздатковий матеріал № 3)	10 хв.
9.1	Стереотипи та міфи щодо насильства в сім'ї	Презентація РР «Насильство в сім'ї» (слайд 14), обговорення / гра «Займи позицію» (згодні/незгодні)	20 хв.

¹ Структура тренінгу включає чотири тематичні модулі які можуть проводитися і як окремі тренінгові заняття

№ з/п	ЗМІСТ	ФОРМА	ЧАС
10	Соціально-психологічний портрет особи, яка чинить насильство	Презентація РР «Як розпізнати майбутнього насильника», обговорення	10 хв.
МОДУЛЬ 3. Запобігання жорсткому поведженню з дітьми			
11	Виявлення та ідентифікація дітей, постраждалих від насильства	Робота в 4-х групах, Презентація РР «Вплив насильства на дітей»(слайд 1), Презентація, роботи з роздатковим матеріалом №4	40 хв.
12	Проблеми та потреби постраждалих дітей	Презентація РР «Вплив насильства на дітей» (слайди 3-7)	20 хв.
13	Практичні завдання. Опрацювання видів насильства	Робота в групах, роздатковий матеріал №5 (кейси), презентація роботи	30 хв.
МОДУЛЬ 4. Взаємодія суб'єктів щодо попередження насильства в сім'ї			
14	Взаємодія суб'єктів щодо попередження насильства в сім'ї	Робота в групах із ст. 3,5-9 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», вправа «Збери статтю», обговорення, (роздатковий матеріал №6)	30 хв.
15	Механізм взаємодії суб'єктів згідно наказу МСП, МВС, МОН, МОЗ від 19.08.2014 № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорсткого поведження з дітьми або загрози його вчинення»	Робота в групах із ст.4 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї», Наказом МСП, МВС, МОН, МОЗ від 19.08.2014 № 564/836/945/577 Обговорення, робота з роздатковим матеріалом № 7	40 хв.
16	Підведення підсумків		

1. Мета та завдання тренінгу. Організаційні питання

Час – 15 хвилин.

Завдання тренінгу: ознайомити з теоретичними засадами визначення сутності проблеми гендерного насильства, насильства в сім'ї та жорстокого поводження з дітьми; виявлення та ідентифікація дітей, постраждалих від насильства.

2. Знайомство

Час – 20 хвилин

Вправа «Незакінчене речення»

Інструкція. Учасникам пропонується представитися та завершити висловлювання, які прийняті в суспільстві «Ти же дівчинка, ти повинна...», «Ти же хлопець, ти повинен...», «Ти же жінка, ти повинна...», «Ти же чоловік, ти повинен...»

Тренер пропонує продовжувати нове висловлювання після представлення кожних 4-5 учасників.

Інформація тренера. Тренер робить висновок. Людина не обирає, ким народитися: чоловіком чи жінкою, але саме починає визначати все її або його подальше життя. З дитинства до дітей по різному ставляться залежно від того, хлопчик це чи дівчинка. «Дай здачі, ти ж хлопчик» - виховуємо агресію та черствість. «Будь охайною, ти ж дівчинка» - дорікаємо дочці, в той час як не звертаємо увагу на плями на одязі її брата. А що, хлопчикам не потрібно бути чистими? «Веде себе тихо, будь скромною, не сперечайся і не доказуй – ти ж дівчинка» - повчаємо сміливу та ініціативну дівчинку. Саме в такий спосіб сім'я, вихователі, вчителі й інше оточення закладають дітям різні стандарти поведінки, а дитина з моменту народження стає об'єктом впливу гендерної системи.

3. Очікування

Час – 15 хвилин.

Вправа «Дерево очікувань»

Інструкція. Учасникам пропонується на стікерах записати свої очікування від тренінгу.

Матеріали: фліп-чарт, маркери, стікери, ручки для кожного учасника.

МОДУЛЬ 1 Запобігання гендерному насильству

4.Поняття гендерного насильства. Гендерні проблеми. Міжнародне та українське законодавство.

Час – 30 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Гендерне насильство. Актуальні проблеми», обговорення, робота в парах при обговоренні теми «Актуальні гендерні проблеми» (роздатковий матеріал №1)

Матеріали: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал №1

Інформація тренера.

4.1. Поняття гендерного насильства.

В Україні довгий час не вживали слово «гендер», поняття, яке ввійшло із соціології і означає соціально-рольовий статус людини (соціальні можливості кожної статі в освіті, професійній діяльності, доступу до влади, сімейн ролі та інше).

Гендерні відмінності формуються у процесі соціалізації — навчання ролі чоловіків і жінок, який відбувається від перших днів народження до статевозрілого віку, і меншою мірою — пізніше. На це впливають сімейне виховання, школа, взаємодія з іншими дітьми та ігрова активність.

Необхідно розрізняти поняття «біологічна стать»та «соціокультурна стать».

Біологічна стать (не змінюється): тільки жінки народжують; тільки чоловіки продукують сперму; жінка не може підняти ту ж вагу, що й чоловік, бо має іншу будову м'язів.

Соціокультурна стать (гендер): гендер є набором психосоціальних, соціокультурних ролей і стосунків між чоловіками та жінками. Жінки можуть виконувати чоловічу роботу, але отримують 77% від заробітної платні чоловіків ; чоловіки можуть так само добре

виховувати дітей, як і жінки; з 236 вулиць, площ та провулків Києва, які носять імена людей, 220 мають чоловічі імена, 16 – жінок – і така ситуація у кожному місті .

Однією з характерних ознак сучасного світу є насильство. Гендерне насильство – це насильство, яке чиниться над особою тому, що вона належить до тієї чи іншої статі. Переважна частина гендерного насильства здійснюють чоловіки над жінками.

Вирізняють такі форми гендерного насильства стосовно жінок та дівчат :

- Домашнє насильство;
- Зґвалтування та сексуальне насильство;
- Сексуальні домагання;
- Насильство в інституційному середовищі (інтернати, навчальні заклади);
- Пошкодження статевих органів;
- Насильство в військових конфліктних та пост-конфліктних ситуаціях;
- Вбивство в ім'я честі;
- Примусене одруження;
- Примусовий аборт та примусова стерилізація

4.2. Питання «Актуальні гендерні проблеми в Україні» обговорюється в парах (роздатковий матеріал №1)

4.3. Міжнародне та українське законодавство.

Міжнародні зобов'язання України щодо реалізації гендерної політики

Державна політика України стосовно гендерної рівності базується на таких міжнародних документах та договорах, як:

- Загальна декларація прав людини (1948 р.),
- Європейська декларація про захист прав і основних свобод людини (1950 р.)
- Декларація ООН щодо подолання насильства над жінками (1993 р.)
- Конвенція «Про ліквідацію всіх форм дискримінації щодо жінок» (1979)
- Європейська «декларація про рівність чоловіків та жінок» (1988 р.)
- Пекінська Платформа Дій (1995 р.)
- Декларація Тисячоліття ООН, затверджена резолюцією Генеральної асамблеї ООН у вересні 2000 р. (забезпечити гендерне співвідношення не менше 30% жінок – на вищих щаблях виконавчої влади і ВР)
- Конвенція ООН про права дитини (1979) і 3 факультативних протоколи до неї
- Конвенція Ради Європи про попередження насильства щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу із цими явищами (2011)

Гендерне законодавство в Україні

На національному рівні в Україні прийнято ряд законодавчих та нормативно-правових актів, які захищають права людини від насильства в сім'ї, а також регламентують діяльність щодо попередження та припинення насильства в сім'ї.

- Конституція України
- Кодекс про шлюб і сім'ю України (Сімейний Кодекс)
- Закон «Про попередження насильства в сім'ї» 2001 р. з подальшими змінами
- "Національний план дій щодо реалізації рівних прав та можливостей жінок і чоловіків (утвердження гендерної рівності) на період до 2016 року

Україна 15 листопада 2001 р. ухвалила одна з перших серед Європейських країн Закон «Про попередження насильства в сім'ї»², чим визнала як існування явища насильства в суспільстві, так і готовність протистояти йому. Але і у теперішній час ведеться робота у напрямку вдосконалення національного законодавства в цій сфері. У 2008 році було запроваджено корекційні програми для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, виключено

² <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

поняття «віктимної поведінки», уточнено перелік суб'єктів державної політики у сфері попередження насильства в сім'ї. В 2015 році Верховна Рада прийняла закон про внесення змін у Кодекс про адміністративні правопорушення, яким виключила штрафи з переліку покарань за насильство в сім'ї.

5. Наслідки гендерного насильства

Час – 20 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Наслідки гендерного насильства», обговорення

Матеріали: мультимедійний проєктор

Інформація тренера.

Розглянемо наслідки насильства стосовно жінок та дівчат у випадках:

- Насильства партнера
- Насильства стосовно дитини

Фатальні	Не фатальні
Домашнє вбивство	Фізичне здоров'я
Суїцид	Хронічні хвороби
Материнська смертність	Психічні розлади
ВІЛ/СНІД, гепатит С	Репродуктивне здоров'я
	Негативна безпечна поведінка

Розглянемо окремо всі нефатальні **наслідки**:

ФІЗИЧНЕ ЗДОРОВ'Я

- Тілесні травми та синці
- Функціональні порушення (зламана рука)
- Фізичні болі
- Погане самопочуття
- Загальна недієздатність
- Сильне ожиріння або схуднення

ХРОНІЧНІ ХВОРОБИ

- Хронічні болі
- Синдром роздратованої кишки
- Шлунково - кишкові розлади
- Соматичні скарги
- Фібромиалгія - група захворювань м'язів, сухожилля, з'єднувально - тканинних перегородок у м'язах

ПСИХІЧНІ РОЗЛАДИ

- Пост-травматичний стрес (70% of емоційних стресів пов'язано з домашнім насильством)
- Депресія
- Стан тривоги
- Фобії, панічні розлади
- Труднощі в досягненні оргазму, відмова від статевих стосунків
- Порушення травлення

- Низька самооцінка
- Поява залежності (наркоманія, алкоголізм, ігрова, комп'ютерна)

РЕПРОДУКТИВНЕ ЗДОРОВ'Я

- Небажана вагітність
- ВІЛ/СНІД, ЗПСШ, гепатит С
- Запалення, хронічні болі, кровотечі, сильні болі при місячних
- Небезпечний або примусовий аборт
- Ускладнення під час вагітності
- Викидень, народження дитини з малою вагою
- Стериалізація

НЕГАТИВНА ПОВЕДІНКА

- Паління
- Вживання алкоголю та наркотиків
- Небезпечна сексуальна поведінка
- Ранні статеві контакти
- Фізична бездіяльність
- Переїдання., ожиріння
- Анорексія
- Низьке вживання контрацептивів
- Самокаліцтво

МОДУЛЬ 2 Запобігання насильства в сім'ї

6. Визначення поняття «насильство в сім'ї». Види насильства. Міжнародне та українське законодавство. Визначення «жорстоке поводження з дитиною». Відповідальність за вчинення насильства в сім'ї.

Час – 30 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Насильство в сім'ї» (слайди 1-10), обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор

Інформація тренера.

Україна ратифікувала багато міжнародних договорів про права людини, зокрема Міжнародний пакт про громадянські та політичні права, Конвенцію ООН проти тортур, Конвенцію ООН з ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок (CEDAW), Конвенцію ООН про права дитини, Конвенцію Ради Європи про захист прав людини і основоположних свобод. Хоча всі ці договори захищають права чоловіків та жінок, **лише в Конвенції ООН з ліквідації всіх форм дискримінації стосовно жінок є конкретні положення, що зобов'язують держави-учасниці ООН вживати заходів для захисту прав жінок.** Цей договір є спеціалізованим і спрямованим на приділення додаткової уваги до проблем, які постають лише перед жінками або від яких страждають переважно жінки, зокрема домашнє насильство.

Конвенція Ради Європи про попередження насильства щодо жінок та домашнього насильства та боротьбу із цими явищами³

Стаття 3. Визначення (витяг)

Для цілей цієї Конвенції:

³ <http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/convention-violence/convention/Convention%20210%20Ukrainian.pdf>

а) «наси́льство стосовно жінок» розуміється як порушення прав людини й форма дискримінації стосовно жінок та означає всі акти насильства стосовно жінок за гендерною ознакою, результатом яких є або може бути фізична, сексуальна, психологічна або економічна шкода чи страждання стосовно жінок, у тому числі погрози таких дій, примус або свавільне позбавлення волі, незалежно від того, чи відбувається це в публічному або приватному житті;

б) «домашнє насильство» означає всі акти фізичного, сексуального, психологічного або економічного насильства, які відбуваються в лоні сім'ї чи в межах місця проживання або між колишніми чи теперішніми подружжями або партнерами, незалежно від того, чи проживає правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні або незалежно від того, чи проживав правопорушник у тому самому місці, що й жертва, чи ні.

15 листопада 2001 р. Верховна Рада України ухвалила перший на теренах СНД Закон «Про попередження насильства в сім'ї», чим визнала як існування цього явища в суспільстві, так і готовність протистояти йому. Але і до теперішнього часу ведеться робота у напрямку вдосконалення національного законодавства в цій сфері. У 2008 році було запроваджено корекційні програми для осіб, які вчиняють насильство в сім'ї, виключено поняття «віктимної поведінки», уточнено перелік суб'єктів державної політики у сфері попередження насильства в сім'ї. В 2015 році Верховна Рада прийняла закон про внесення змін у Кодекс про адміністративні правопорушення, яким виключила штрафи з переліку покарань за насильство в сім'ї.

Закон України «Про попередження насильства в сім'ї»⁴

Стаття 1. Визначення термінів (витяг)

Насильство в сім'ї – будь-які умисні дії фізичного, сексуального, психологічного чи економічного спрямування одного члена сім'ї по відношенню до іншого члена сім'ї, якщо ці дії порушують конституційні права і свободи члена сім'ї як людини та громадянина і наносять йому моральну шкоду, шкоду його фізичному чи психічному здоров'ю.

Жертва насильства в сім'ї – член сім'ї, який постраждав від фізичного, сексуального, психологічного чи економічного насильства з боку іншого члена сім'ї.

Члени сім'ї – особи, які перебувають у шлюбі; проживають однією сім'єю, але не перебувають у шлюбі між собою; їхні діти; особи, які перебувають під опікою чи піклуванням; є родичами прямої або непрямої лінії споріднення за умови спільного проживання.

Економічне насильство – умисне позбавлення одним членом сім'ї іншого члена сім'ї житла, їжі, одягу та іншого майна чи коштів, на які постраждалий має передбачене законом право, що може призвести до його смерті, викликати порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Психологічне насильство – насильство, пов'язане з дією одного члена сім'ї на психіку іншого члена сім'ї шляхом словесних образ або погроз, переслідування, залякування, якими навмисно спричиняється емоційна невпевненість, нездатність захистити себе та може завдаватися або завдається шкода психічному здоров'ю.

Сексуальне насильство – протиправне посягання одного члена сім'ї на статеву недоторканість іншого члена сім'ї, а також дії сексуального характеру по відношенню до неповнолітнього члена сім'ї.

Фізичне насильство – умисне нанесення одним членом сім'ї іншому члену сім'ї побоїв, тілесних ушкоджень, що може призвести або призвело до смерті постраждалого, порушення фізичного чи психічного здоров'я, нанесення шкоди його честі і гідності.

⁴ <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2789-14>

Види насильства в сім'ї:

Фізичне насильство в сім'ї може мати форму, зокрема:

- побиття;
- штовхання;
- ляпаси;
- спроби придушення;
- смикання волосся;
- викручування рук;
- кусання;
- хапання;
- катування;
- мордування.

Фізичне насильство в сім'ї може призвести до таких наслідків:

- смерті постраждалого;
- порушення фізичного чи психічного здоров'я;
- нанесення шкоди честі та гідності постраждалого члена сім'ї.

Сексуальне насильство в сім'ї може мати форму, зокрема:

- зґвалтування, у тому числі «зґвалтування у шлюбі»;
- примус до небажаних сексуальних контактів;
- сексуальні домагання;
- дії сексуального характеру по відношенню до дитини: розбещення дітей, втягування дитини у заняття дитячою проституцією або дитячою порнографією тощо.

Психологічне насильство в сім'ї може мати форму, зокрема:

- словесних образ;
- погрози вбивством;
- погрози завдання каліцтва, травм, побиття;
- переслідування;
- залякування;
- приниження.

Психологічне насильство в сім'ї може спричинити:

- емоційну невпевненість;
- нездатність захистити себе;
- шкоду психічному здоров'ю.

Економічне насильство в сім'ї має місце, коли здійснюється:

- умисне позбавлення члена сім'ї житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які жертва має передбачене законом право;
- знищення власності;
- пошкодження власності;
- підпал;
- проникнення в житло;
- обмеження (позбавлення) доступу до сімейного бюджету;
- економічна експлуатація.

Економічне насильство в сім'ї може призвести до:

- смерті постраждалого члена сім'ї;
- порушення фізичного чи психічного здоров'я.

Наказ № 564/836/945/577 від 19.08.2014 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення»

Порядок розроблено з метою впровадження ефективного механізму взаємодії служб у справах дітей, закладів соціального захисту дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органів внутрішніх справ, закладів освіти, закладів охорони здоров'я.

Відповідно до цього Порядку:

- **жорстоке поводження з дитиною** - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною в сім'ї або поза нею, у тому числі:
 - ✓ втягнення дитини в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства;
 - ✓ примушування дітей до участі у створенні творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм або інших предметів порнографічного характеру;
 - ✓ ситуації, за яких дитина стала свідком кримінального правопорушення, внаслідок чого існує загроза її життю або здоров'ю;
 - ✓ статеві зносини та розпусні дії з дитиною з використанням: примусу, сили, погрози, довіри, авторитету чи впливу на дитину, особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного середовища, у тому числі в сім'ї;
 - ✓ будь-які незаконні угоди щодо дитини, зокрема: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;
- **забезпечення найкращих інтересів дитини** - комплекс заходів, спрямованих на захист прав та забезпечення повноцінного життя, виховання і розвитку дитини.

Відповідальність за вчинення насильства в сім'ї

Вчинення насильства в сім'ї або загроза його вчинення тягне за собою, за відсутності складу правопорушення, здійснення заходів тільки попередження насильства в сім'ї. У випадках, коли має місце склад правопорушення, одночасно із заходами попередження насильства в сім'ї застосовуються заходи юридичної відповідальності (адміністративної, цивільної, кримінальної) за вчинення насильства в сім'ї.

Згідно зі статтею 15 Закону України «Про попередження насильства в сім'ї» члени сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї, несуть кримінальну, адміністративну чи цивільно-правову відповідальність відповідно до закону.

Кримінальним кодексом України передбачено відповідальність за злочини, що часто вчинені стосовно членів сім'ї та виступають проявом різних видів сімейного насильства.

Фізичне насильство в сім'ї, за яке передбачено кримінальну відповідальність, може бути вчинене у вигляді злочинів проти життя, здоров'я, злочинів, які ставлять у небезпеку життя чи здоров'я члена сім'ї, та злочинів проти особистої волі, зокрема:

- Ст. 115 Умисне вбивство
- Ст. 116 Умисне вбивство, вчинене в стані сильного душевного хвилювання
- Ст. 117 Умисне вбивство матір'ю своєї новонародженої дитини
- Ст. 118 Умисне вбивство при перевищенні меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця
- Ст. 119 Вбивство через необережність
- Ст. 120 Доведення до самогубства
- Ст. 121 Умисне тяжке тілесне ушкодження
- Ст. 122 Умисне середньої тяжкості тілесне ушкодження
- Ст. 123 Умисне тяжке тілесне ушкодження, заподіяне у стані сильного душевного хвилювання
- Ст. 124 Умисне заподіяння тяжких тілесних ушкоджень у разі перевищення меж необхідної оборони або у разі перевищення заходів, необхідних для затримання злочинця
- Ст. 125 Умисне легке тілесне ушкодження
- Ст. 126 Побої і мордування
- Ст. 127 Каткування
- Ст. 130 Зараження вірусом імунодефіциту людини чи іншої невиліковної інфекційної хвороби

Ст. 133 Зараження венеричною хворобою
Ст. 135 Залишення в небезпеці
Ст. 166 Злісне невиконання обов'язків по догляду за дитиною або за особою, щодо якої встановлена опіка чи піклування

Ст. 314 Незаконне введення в організм наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Ст. 315 Схиляння до вживання наркотичних засобів, психотропних речовин або їх аналогів

Ст. 136 Ненадання допомоги особі, яка перебуває в небезпечному для життя стані

Ст. 146 Незаконне позбавлення волі або викрадення людини

Ст. 149 Торгівля людьми або інша незаконна угода щодо людини

Сексуальне насильство в сім'ї може виявлятися в учиненні злочинів проти статевої недоторканості особи, а також злочинів проти громадської моральності, зокрема:

Ст. 152 Зґвалтування

Ст. 153 Насильницьке задоволення статевої пристрасті неприродним способом

Ст. 154 Примушування до вступу в статевий зв'язок

Ст. 155 Статеві зносини з особою, яка не досягла статевої зрілості

Ст. 156 Розбещення неповнолітніх

Ст. 301 Ввезення, виготовлення, збут і розповсюдження порнографічних предметів

Ст. 303 Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією

Економічне насильство в сім'ї, як злочин, може мати такі форми:

- ухилення від сплати платежів, які один член сім'ї зобов'язаний сплачувати на користь іншого;
- протидія законній господарській діяльності одного члена сім'ї з боку іншого або, навпаки, примушування члена сім'ї займатися певними видами діяльності;
- злочинні діяння одного члена сім'ї проти власності іншого члена сім'ї;
- злочинні діяння одного члена сім'ї стосовно майна, що належить йому та іншому члену сім'ї на праві сумісної (спільної) власності;
- порушення недоторканості житла;
- зловживанні опікунськими правами.

Ст. 150 Експлуатація дітей

Ст. 150-1 Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом

Ст. 162 Порушення недоторканості житла

Ст. 164 Ухилення від сплати аліментів на утримання дітей

Ст. 165 Ухилення від сплати коштів на утримання непрацездатних батьків

Ст. 167 Зловживання опікунськими правами

Ст. 185 Крадіжка

Ст. 186 Грабіж

Ст. 187 Розбій

Ст. 189 Вимагання

Ст. 190 Шахрайство

Ст. 194 Умисне знищення або пошкодження майна

Ст. 206 Протидія законній господарській діяльності

Ст. 289 Незаконне заволодіння транспортним засобом

Ст. 303 Сутенерство або втягнення особи в заняття проституцією

Ст. 304 Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність

Ст. 356 Самоправство

Психологічне насильство, на відміну від інших видів насильства в сім'ї, тягне за собою відповідальність лише в досить рідкісних випадках, зокрема:

Ст. 129 Погроза вбивством

Ст. 168 Розголошення таємниці усиновлення (удочеріння)

Ст. 150-1 Використання малолітньої дитини для заняття жебрацтвом

Ст. 195 Погроза знищення майна

Ст. 299 Жорстоке поводження з тваринами

Ст. 304 Втягнення неповнолітніх у злочинну діяльність

У випадках, коли насильство в сім'ї пов'язано з порушенням громадського порядку з мотивів явної неповаги до суспільства, супроводжується особливою зухвалістю чи винятковим цинізмом, такі дії розглядаються як хуліганство й тягнуть за собою відповідальність за статтею 296 КК. Під час вчинення так званого побутового хуліганства може застосовуватися фізичне насильство щодо інших членів сім'ї (нанесення побоїв, тілесних ушкоджень), сексуальне насильство (наприклад, груба непристойність, публічне оголення), економічне насильство (знищення або пошкодження майна, виселення із житла) або психологічне насильство (погрози застосувати насильство, стрілянина в повітря тощо).

Важливим кроком у боротьбі із насильством в сім'ї стало закріплення адміністративної відповідальності за вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми.

Ст. 173-2 Кодексу про адміністративні правопорушення

Вчинення насильства в сім'ї, невиконання захисного припису або непроходження корекційної програми

Вчинення насильства в сім'ї, тобто умисне вчинення будь-яких дій фізичного, психологічного чи економічного характеру (застосування фізичного насильства, що не завдало фізичного болю і не спричинило тілесних ушкоджень, погрози, образи чи переслідування, позбавлення житла, їжі, одягу, іншого майна або коштів, на які потерпілий має передбачене законом право, тощо), внаслідок чого могла бути чи була завдана шкода фізичному або психічному здоров'ю потерпілого, а так само невиконання захисного припису особою, стосовно якої він винесений, непроходження корекційної програми особою, яка вчинила насильство в сім'ї,

- тягнуть за собою громадські роботи на строк від тридцяти до сорока годин або адміністративний арешт на строк до семи діб.

Ті самі дії, вчинені особою, яку протягом року було піддано адміністративному стягненню за одне з порушень, передбачених частиною першою цієї статті,

- тягнуть за собою громадські роботи на строк від сорока до шістдесяти годин або адміністративний арешт на строк до п'ятнадцяти діб.

До появи в Кодексі України про адміністративні правопорушення статті про відповідальність за вчинення насильства в сім'ї воно кваліфікувалося як дрібне хуліганство. Водночас дрібним хуліганством є нецензурна лайка в громадських місцях, образливе чіпляння до громадян та інші подібні дії, що порушують громадський порядок і спокій громадян та тягнуть за собою адміністративну відповідальність.

Якщо під час насильства в сім'ї було допущено порушення тиші на площах, у парках, гуртожитках, жилих будинках та інших громадських місцях у заборонений рішенням сільських, селищних, міських рад час, то таке діяння тягне за собою відповідальність за статтею 182 КУпАП.

Доведення неповнолітнього до стану сп'яніння батьками неповнолітнього, або особами, які їх замінюють, або іншими особами охоплюється статтею 180 КУпАП, а ухилення батьків або осіб, які їх замінюють, від виконання передбачених законодавством обов'язків щодо забезпечення необхідних умов життя, навчання та виховання неповнолітніх дітей – статтею 184 КУпАП.

7. Групи ризику з акцентом на внутрішньо переміщених осіб

Час – 10 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Насильство в сім'ї» (слайди 11), обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор

Інформація тренера

Насильство в сім'ї може відбуватись як у бідних та асоціальних сім'ях, так і в забезпечених і заможних. Як правило, суб'єктами та жертвами насильства в сім'ї є :

- Дружина чи чоловік;
- Неповнолітні діти;
- Батьки чи родичі похилого віку;
- Інваліди (незалежно від віку);
- Старші діти до молодших;

В основному виділяють насильство на гендерній основі - насильство однієї по відношенню до другої на основі статевої ознаки. В 95% випадків постраждалими були жінки, понад 91% осіб, які вчиняють насильство в сім'ї в Україні – чоловіки. Варто зауважити, що у 75% випадків домашнього насильства страждають діти.

Серед сімей групи ризику необхідно виділити кілька груп, на які необхідно звертати увагу:

- Сім'ї, де обидва або один із подружжя є алкоголіком, наркоманом або токсикоманом;
- Сім'ї, де хтось із подружжя має психічні захворювання;
- Сім'ї, де порушено емоційно-психологічний клімат (сюди відносяться сім'ї, яких торкнулася війна, в тому числі внутрішньо переміщені сім'ї);
- Сім'ї, які знаходяться у стані стресу у зв'язку зі смертю близьких, їх важкою хворобою;
- Сім'ї, в яких один або двоє із подружжя є безробітними або знаходяться в важких соціальних умовах проживання.

8. Причини насильства

Час – 30 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Насильство в сім'ї» (слайди 13), робота в 3-х групах (роздатковий матеріал № 2), обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал № 2

Інформація тренера

Виділяють такі причини, що призводять до насильства в сім'ї:

- соціальні (напруження, конфлікти, насильство в суспільстві, пропагування в засобах масової інформації насильства як моделі поведінки);
- економічні (матеріальні нестатки, відсутність гідних умов життя поряд із відсутністю умов для працевлаштування, заробляння грошей, економічна залежність, безробіття);
- психологічні (стереотипи поведінки);
- педагогічні (відсутність культури поведінки – правової, моральної, громадянської, естетичної, економічної, трудової);
- соціально-педагогічні (відсутність усвідомленого батьківства, сімейних цінностей у суспільстві, позитивної моделі сімейного життя на засадах гендерної рівності, сімейного виховання на основі прав дитини);
- правові (ставлення до насильства як до внутрішньої сімейної проблеми, а не як до негативного суспільного явища, до членів сім'ї як до власності через відсутність правової свідомості);
- політичні (прихильність до гендерних стереотипів, недостатній пріоритет проблем сім'ї та гендерної рівності, увага до материнства і дитинства, а не сім'ї в цілому, брак уваги до батьківства, чоловіків);
- соціально-медичні (відсутність репродуктивної культури у населення, відповідального батьківства, системи сімейних лікарів, алкоголізм, наркоманія, агресія тощо);
- фізіологічні та медичні (порушення гормонального фону, обміну речовин, швидкості реакцій, прийом збуджувальних ліків, хвороби нервової системи тощо).

9. Масштаби проблеми та стереотипи.

Масштаби проблеми

Час – 10 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Насильство в сім'ї» (слайди 13), робота в групах / в парах (роздатковий матеріал № 3), обговорення.

Матеріали: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал № 3

Інформація тренера. Дивись роздатковий матеріал № 3

Стереотипи та міфи щодо насильства в сім'ї

Час – 20 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Насильство в сім'ї» (слайди 14), вправа «Займи позицію»

Матеріали: мультимедійний проектор, скотч, листи «Згодні/Незгодні»

Вправа «Займи позицію». На стінах розміщуються листи «Згодні» та «Незгодні». Тренер оголошує поширені міфи щодо насильства в сім'ї. Учасникам необхідно зайняти позицію «Згодні/Незгодні» та прокоментувати свій вибір.

Інформація тренера.

Також варто зауважити, що статистика не відображає всіх масштабів цього явища, яке й досі залишається здебільшого латентним феноменом. Цьому також сприяють стереотипи та міфи, які негативно впливають на ефективне подолання та профілактику насильства в сім'ї. Серед поширених міфів можна перелічити такі:

1. Жінки провокують насильство і заслуговують його.

Це дуже поширене переконання свідчить про те, що проблема насильства щодо жінок – соціальна. Вона закорінена в гендерних стереотипах, що з дитинства прищеплюються людям. Жодна людина не заслуговує на побиття, але насправді кривдник завжди знайде виправдання своїм діям, незалежно від того, як поведилася жертва.

2. Жінки, які піддаються насильству, завжди можуть піти від кривдника.

У суспільстві, де жінкам запропоновано з культурної точки зору вірити в те, що любов і шлюб є для них самореалізацією, часто вважається, що вони мають право і волю піти з дому, коли насильство стає дуже серйозним. У справжньому житті існує дуже багато перешкод для жінок на цьому шляху.

3. Жінки, що піддаються насильству в родині, – мазохістки. Їм приємно, коли їх б'ють.

Зазвичай вважається, що б'ють тих жінок, які «хочуть і заслуговують бути побитими», тому вони не кидають кривдників і терплять таке ставлення. Цей міф стверджує, що жінка отримує сексуальне задоволення від того, що її б'є чоловік, якого вона любить.

4. Чоловіки-кривдники поводяться агресивно і грубо у стосунках з усіма.

Більшість із них здатні контролювати свою поведінку і розуміти, де і стосовно кого можна виявляти агресивні емоції.

5. Кривдники, які застосовують насильство, психічно нездорові.

Ці чоловіки часто ведуть нормальний спосіб життя, за винятком тих моментів, коли дозволяють собі спалахи агресивної поведінки. Соціальний статус таких чоловіків може бути досить високим, вони можуть обіймати керівні посади, вести активне соціальне життя, бути успішними в бізнесі.

6. Чоловіки, які вдаються до насильства, є невдахами і не можуть подолати проблеми в житті.

Стан стресу рано чи пізно переживають усі люди, але не всі піддаються насильству інших людей.

7. Чоловіки, які б'ють дружин, б'ють також і дітей.

Це трапляється приблизно в третині родин.

8. Чоловік припинить насильство, «коли ми одружимося».

Жінки думають, що чоловіки припинять контролювати їх, якщо вони одружаться. Передбачається, що, отримавши своє, він повинен заспокоїтися і повірити, що вона його любить, бо шлюб є найвищим доказом любові. Але проблема в тому, що влади не буває багато, і цикл насильства продовжується.

9. Дітям потрібен їхній батько, навіть якщо він агресивний - «залишаюся тільки через дітей».

Без сумніву, в ідеалі діти мають потребу в матері та батькові. Проте діти, які живуть в умовах насильства в родині, самі можуть просити матір утекти від батька, аби рятуватися від насильства.

10. Домашні сварки, рукоприкладства і бійки характерні для неосвічених і бідних людей. У родинях із вищим рівнем достатку такі події трапляються рідше.

Насильство в родині не обмежується визначеними групами населення. Це відбувається в усіх соціальних групах, незалежно від рівня доходів.

11. Причиною насильства є алкоголь.

Уживання алкоголю знижує здатність контролювати поведінку, але серед кривдників багато чоловіків, які не вживають тютюну чи алкоголь. Деякі, пройшовши лікування від алкоголізму, продовжували бути агресивними і жорстокими щодо близької людини. Алкоголізм чи вживання алкогольних напоїв не може виправдати насильство.

12. Насильство в родині – нове явище, породжене сучасними економічними і суспільними змінами, темпом життя та стресами.

Звичай бити дружину так само старий, як і сам шлюб. У найдавніші часи, за свідченнями, які дійшли до нас, існував закон, який відкрито заохочував і санкціонував звичай бити дружину. Існування цих та інших міфів про проблему насильства в родині є додатковим тягарем для жінок, що зазнають насильства. Усе це – бар'єри на шляху до нормального життя.

10. Соціально-психологічний портрет особи, яка чинить насильство.

Час – 10 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Як розпізнати майбутнього насильника», обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор

Інформація тренера. Дивись презентацію

МОДУЛЬ 3. Запобігання жорсткому поводженню з дітьми

11. Виявлення та ідентифікація дітей, постраждалих від насильства.

Час – 40 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Вплив насильства на дітей», робота в 4-х групах, презентація роботи, обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор, роздатковий матеріал № 4, листи фліпчарту, маркери.

Інформація тренера.

Тренер об'єднує учасників у 4 групи (за видами насильства) та пропонує завдання групам.

Завдання 1

- 1 група. Прописати ознаки , що притаманні дітям, які потерпають від фізичного насильства
- 2 група. Прописати ознаки , що притаманні дітям, які потерпають від психічного насильства
- 3 група. Прописати ознаки , що притаманні дітям, які потерпають від сексуального насильства
- 4 група. Прописати ознаки , що притаманні дітям, які потерпають від економічного насильства

Презентація роботи груп.

Завдання 2

Обговорення в тих самих групах ознак , що притаманні дітям, які потерпають від насильства (роздатковий матеріал № 4)

12. Проблеми та потреби постраждалих дітей

Час – 20 хвилин

Форма роботи: мультимедійна презентація «Вплив насильства на дітей», обговорення

Матеріали: мультимедійний проектор, презентація «Вплив насильства на дітей» (слайди 3-7)

Інформація тренера.

Проблеми дітей –жертв:

- Травматичні стресові реакції (безсоння, страх, поганий апетит, хвилювання, нервовий тік, розлад шлунку, поява енурезу/енкопрезу, нічні жахи)
- Нервово-психічні (депресія, суїцидальна поведінка, порушення статевої ідентифікації, гіперсексуальність)
- Психосоматичні хвороби (хронічні болі внизу живота, дерматити, головні болі та інше)
- Психологічні порушення (страх, низька самооцінка, агресія, імпульсивність та порушення поведінки, безнадія, жорстокість, крадіжки, схованки)
- Туберкульоз, запалення легенів, проблеми органів дихання
- Вагітність, аборт
- Ушкодження генітальної/анальної областей, ВІЛ/СНІД, гепатит С, та інші хвороби, що передаються статевим шляхом
- Вживання наркотиків, алкоголю, клею
- Навчання (втрата цікавості до навчання, секцій, гуртків, погана концентрація уваги, погіршення пам'яті, недисциплінованість)
- Підозра та недовіра до дорослих
- Флірт, що провокує секс

Наслідки гендерного та домашнього насильства стосовно дітей, включаючи сексуальне

Внаслідок **гендерного та домашнього насильства стосовно дітей, включаючи сексуальне** відбуваються не лише серйозні викривлення психосексуального розвитку дитини, а й порушується розвиток базового почуття самостійної та здорової ідентичності, адекватного оцінювання реальності. В результаті насильства дитині завдаються тяжкі травми, які мають згубні наслідки для її подальшого фізичного та психічного здоров'я, при чому хлопці страждають не менше за дівчат.

Для суспільства це небезпечно тим, що діти, які були жертвами або свідками насильства в сім'ї, переносять цей негативний досвід у власне життя. У суспільстві росте потенційний агресор або жертва – людина, яка вважає за норму, що інших можна принижувати, а «за необхідності» й бити. При сексуальному насильстві можуть проявитись такі довгострокові наслідки :

- Порушення фізичних та емоційних кордонів протягом життя
- Порушення відносин із своїм тілом, тілесної експресії, стиля рухів
- Сексуалізація поведінки
- Поведінкові розлади: мастурбація, цікавість до питань сексу, показ геніталій, агресивна сексуальна поведінка, мазохізм «любов - біль», інші:
- Ненависть, страх, залежність, депресія

13. Практичні завдання. Опрацювання видів насильства.

Час – 30 хвилин

Форма роботи: робота в 4-х групах, презентація роботи, обговорення

Матеріали: роздатковий матеріал №5 (кейси)

Інформація тренера.

Тренер об'єднує учасників у 4 групи та пропонує опрацювати кейси та вирішити завдання.

МОДУЛЬ 4. Взаємодія суб'єктів щодо попередження насильства в сім'ї

14. Взаємодія суб'єктів щодо попередження насильства в сім'ї

Час – 30 хвилин

Форма роботи: робота в 4-х групах ,вправа «Збери статтю», презентація роботи, обговорення

Матеріали: роздатковий матеріал №6, Листи А3, клей

Інформація тренера.

Робота в групах із ст.3,5-9 ЗУ «Про попередження насильства в сім'ї». Тренер об'єднує учасників у 4 групи та пропонує виконати вправу «Збери статтю».

Обговорення

15. Механізм взаємодії суб'єктів згідно наказу МСП, МВС, МОН, МОЗ від 19.08.2014 № 564/836/945/577 «Про затвердження Порядку розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поведіння з дітьми або загрози його вчинення»

Час – 40 хвилин

Форма роботи: робота в 4-х групах ,вправа «Намалюй статтю», презентація роботи, обговорення

Матеріали: роздатковий матеріал №7, листи фліпчарту, маркери

Інформація тренера.

Вправа «Намалюй статтю»

Робота в групах із ст.4 ЗУ «Про попередження насильства в сім'ї», Наказом МСП, МВС, МОН, МОЗ від 19.08.2014 № 564/836/945/577

Завдання:

1 група. Опрацювати ст.4 ЗУ «Про попередження насильства в сім'ї» та Розділ I Наказу, скласти структурну схему

2 група. Опрацювати Розділ II Наказу та Додаток 1, скласти структурну схему

3 група. Опрацювати п.1-3 Розділу III Наказу, скласти структурну схему

4 група. Опрацювати п.4-6 Розділу III Наказу, скласти структурну схему

Обговорення.

16. Підведення підсумків тренінгу.

АКТУАЛЬНІ ГЕНДЕРНІ ПРОБЛЕМИ В УКРАЇНІ

Чоловічі проблеми

- чоловіки живуть в середньому в 63 роки, що на 11 років менше тривалості життя жінок (74), але чоловіки йдуть на пенсію як і жінки (за новим законом – у 60 років);
- мають найвищі в світі темпи зростання захворювання на ВІЛ/СНІД та туберкульоз;
- приблизно третина неспроможні залишити після себе нащадків;
- майже кожен п'ятий хворів на недугу, що передається статевим шляхом;
- становлять 80% самогубців та тих, хто переніс інфаркт чи інсульт;
- щороку 80 тисяч чоловіків відходять з життя у працездатному та репродуктивному віці (у ситуації конфлікту на Сході ця цифра значно виросла);
- 90% ув'язнених у тюрмах – чоловіки;
- примусовий призов до армії, участь у військових конфліктах;
- при розлученні суд зазвичай присуджує дитину матері;
- страждають від відсутності розвинутої андрологічної медичної служби (жінки мають мережу гінекологічних клінік).

Жіночі проблеми

- кількість жінок перевищує кількість чоловіків – 54 % проти 46%;
- за наявності однакової кваліфікації з чоловіком саме жінку не наймуть на роботу;
- 75% в Україні державних службовців жінки, але на вищих щаблях керівних посад вони майже відсутні;
- Заробітна плата жінок (середня на 2010) складала 1917 грн, що становить 77,7% від заробітної плати чоловіків;
- Витрата великої кількості часу на домашнє домогосподарство:
 1. у середньому 15 місяців життя витрачається на миття посуду;
 2. 5 років – на приготування їжі.
 3. жінка фактично працює на 4-6 годин більше чоловіка, але праця в домашньому господарстві не враховується як продуктивна.

Сімейні проблеми, що пов'язані з гендерними проблемами

- в Україні вдвічі більший показник розлучень, ніж у країнах-членах Євросоюзу;
- безвідповідальне батьківство: середньостатистична сім'я все більше виглядає як мама і дитина, 57% чоловіків після розлучення перестають піклуватись про своїх дітей, лише 10% хочуть доглянути хвору дитину, 32% допомагають готувати уроки);
- домашнє насильство (економічне, психологічне, фізичне, сексуальне);
- фінансове становище: лише 4% сімей визнають себе матеріально забезпеченими, українська сім'я витрачає на харчування 52% заробленого (2009 р.), американська - 13%; лише кожна друга сім'я має мінімальний майновий набір: холодильник (3,4% не мають), кольоровий телевізор (6,1% не мають), пральну машину (17% не мають), пилосос (25 % не мають), музичний центр (83% не мають), комп'ютер (79 % не мають), на родину припадає 0,2 автомобіля (кожна 5-ма сім'я);
- брак дитячих садочків (середній показник був у 2009 р. – 125 дітей на одне місце в садочку).

Причина насильства. Фактори, що впливають та формують насильство

1. Зниження життєвого рівня в умовах сучасної економічної кризи
2. Високий рівень психологічного напруження у зв'язку з військовим станом
3. Наркоманія, алкоголізм, пияцтво члена сім'ї
4. Загальний низький рівень духовності, інтелігентності, виховання в сім'ї
5. Пропаганда насильства по ТБ, в кіно, в Інтернеті
6. Виховання в сім'ї, де скоювалось насильство
7. Характер ролей в сім'ї – утриманка та власник
8. Безробіття, страх втратити роботу
9. Суспільство визнає насильство відносно жінки, як нормальне явище
10. Мовчання про проблеми в сім'ї, табу
11. Зниження життєвого рівня в умовах військового стану, бідність, нестача грошей
12. Низька поінфоомованість, куда можна звертатись
13. Низька самооцінка жінок, віктимність
14. Бажання чоловіка мати владу та контролювати все, і життя дружини також
15. Бажання бути «Мачо», де чоловік асоціюється з насильством, агресією, владою
16. Економічне нерівність між жінками та чоловіками, матеріальна залежність жінок
17. Невпевненість жінки в майбутньому, страх залишитись самій
18. Традиційний тип моделі сім'ї, культурні або релігійні традиції
19. Важкі умови проживання та побуту
20. Підвищення самооцінки чоловіка за рахунок насильства над дружиною
21. Незнання законодавства про можливе покарання кривдниками
22. Незнання жінками та дітьми, що таке насильство та які його види
23. Виховання без батька, або відштовхування батьком
24. Психічні розлади у насильника
25. Нерозуміння сучасних прав людини, і особливо жінки
26. Підтримка обвинувачення жертви (сама винна, бо погана)
27. Відсутність у суспільстві культури гендерної рівності
28. Низька соціальна та юридична захищеність жертв домашнього насильства
29. Відсутність навичок безконфліктної комунікації та вирішення конфліктів
30. Слабке законодавство, яке не захищає жінок та дітей від насильства

Завдання для робочих груп: розбити надані вище причини в три колонки:

Мікрорівень (фактори які формуються в сім'ї та на особистісному рівні)	Мезорівень (фактори які формуються в суспільстві)	Макрорівень (на рівні держави)

Масштаби проблеми

За даними ООН, кожна 3-я жінка у світі стикається із домашнім насильством, як правило фізичним чи сексуальним. 70% загиблих насильницькою смертю жінок були вбиті колишніми або нинішніми партнерами. ВООЗ констатує, що від 29% до 62% жінок, що страждають від насильства в сім'ї, не заявляють в поліцію. Рада Європи вважає, що 15-20% жінок в країнах колишнього СРСР страждають від насильства в сім'ї.

Міністерство соціальної політики:

До центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді в 2013 р. надійшло 93 000 звернень від постраждалих від насильства в сім'ї. **9 місяців 2014 р.** – 93 780 звернень до ЦСССДМ.

Міністерство внутрішніх справ України

У 2007 році правоохоронцями було прийнято 109 749 заяв про факти вчинення насильства в сім'ї, на облік за вчинення цього правопорушення поставлено 65 042 особи,

у 2008 році - 132 370 заяв та 66 119 осіб поставлено на облік;

у 2009 році – 143 430 заяв та 72 945 осіб поставлено на облік;

у 2010 році – 157 167 заяв та 81 135 осіб поставлено на облік;

у 2011 році – 162 766 заяв та 87 540 осіб поставлено на облік;

у 2012 році – 137 782 заяви та 82 962 особи поставлено на облік,

у 2013 році – 174 229 заяв та 95 466 осіб поставлено на облік.

Протягом 2014 р. – прийнято 117 941 заяв

На облік поставлено – 77 709; з них жінки – 6 541, чоловіки – 70 977, діти – 191.

Захисних приписів – 6 411

Проходження корекційних програм – 5 274.

За даними дослідження «Ціна домашнього насильства»⁵ (2007- 2008 рр.), середня вартість одного випадку насильства в сім'ї на той час для потерпілих становила приблизно **7 306,38 грн.**, а для платників податків **1 730 гривень** — це кошти, що йдуть на оплату роботи міліції, соціальних служб й інших суспільних інститутів, які працюють із жертвами насильства. За даними МВС України, в рік проведення дослідження (2007) за фактами насильства в сім'ї було складено 91 598 протоколів, а, враховуючи сказане вище, це означає, що українському бюджету реагування тільки на зареєстровані випадки насильства обійшлося приблизно в **158 464 540 грн.** З кожним роком ця цифра дедалі зростає як у зв'язку з ростом цін, так і зі збільшенням кількості звернень постраждалих до правоохоронних органів та соціальних інституцій.

Загальна ж вартість зареєстрованих випадків насильства в сім'ї в 2007 році становила **669 249 795,24 грн.**, причому більша частина цих витрат лягала на плечі самих постраждалих. У структурі цих витрат переважають ті, що пов'язані із втратою майна (42,2 %) і зі здоров'ям (19,3%).

Варто зауважити, що статистика не відображає всіх масштабів цього явища, яке й досі залишається здебільшого латентним феноменом.

⁵ Дослідження було проведено Міжнародним центром «Ла Страда-Україна» та Харківським інститутом соціальних досліджень у співпраці з МВС України п 2007-2008 роках. Методологія дослідження ґрунтувалася на показниках оцінки вартості сімейного насильства, запропонованих професором Сільвією Уолб (Університет Лідса, Велика Британія) і Леслі Лейн (Університет Нового Південного Уельсу, Австралія). Підрахунок вартості одного випадку сімейного насильства включав низку показників: власне майнові втрати; витрати, пов'язані зі здоров'ям; економічні втрати, викликані зниженою працездатністю або невиходом на роботу; витрати, пов'язані з правоохоронними органами; витрати, пов'язані із судами; витрати соціальних служб; витрати, пов'язані з перебуванням у притулках і кризових центрах; витрати, пов'язані з дітьми жертви.

**ОЗНАКИ, ЩО ПРИТАМАННІ ДІТЯМ, ЯКІ ПОТЕРПАЮТЬ ВІД
НАСИЛЬСТВА В СІМ'І І НА ЯКІ НЕОБХІДНО ЗВЕРТАТИ УВАГУ**

Тип насильства	Прояви
Фізичне	<ul style="list-style-type: none"> • самокаліцтво (заподіяння дитиною травм самій собі); • крововиливи сітківки ока; • зсув суглобів, переломи кісток, гематоми; • забиті місця на тілі, сідницях або голові; рани і синці, різні за часом виникнення та/або у різних частинах тіла; • сліди укусів людиною; • незвичні опіки (наприклад, цигаркою або розжареним посудом)
Сексуальне	<ul style="list-style-type: none"> • знання термінології та жаргону, не властивого дітям; • висипи в паху, захворювання, що передаються статевим шляхом • ознаки вагінального або анального проникнення; • засоси (гематоми від поцілунків); • підліткова проституція; • вагітність (для підлітків); • сексуальні злочини серед неповнолітніх; • ініціювання сексуальних ігор з іншими, • невідповідні віку сексуальні ігри, • сексуальні домагання до дітей, підлітків, дорослих; • нерозбірлива та/або зухвала сексуальна поведінка; • уникнення контактів з однолітками, відсутність догляду за собою
Психологічне	<ul style="list-style-type: none"> • замкненість, зануреність у себе, інтровертність, неухважність • демонстрація повної відсутності страху; • неврівноважена поведінка; • агресивність, схильність до нищення і насильства; • уповільнене мовлення, нездатність вчитися, відсутність загальновідомих знань, невміння читати, писати та рахувати; • надто висока зрілість та відповідальність у порівнянні зі звичайними для цього віку; • уникання однолітків, бажання гратися лише з маленькими дітьми; • занадто низька самооцінка; • тривожність; • намагання справити враження людини, що живе в злиднях; • демонстрація страху перед появою батьків та/або необхідністю йти додому; • страх фізичного контакту; • депресія, спроби самогубства; • вживання алкоголю або наркотиків; • психосоматичні хвороби; • насильство щодо свійських тварин та до слабших істот загалом; • почуття провини за отримання фізичних ушкоджень; • різке погіршення навчання; • втечі з дому та бродяжництво.
Економічне	<ul style="list-style-type: none"> • одяг не по сезону; • одяг брудний та неохайний; • виснаження через недостатнє або неправильне харчування; • крадіжка чужої їжі, речей; • вдома нема іграшок, книжок, розваг; • вдома безлад, холод, антисанітарія.

Група 1

Жінка 65 років скаржиться на те, що її донька (40 років) погано ставиться до своєї дитини: принижує дівчинку, часто піднімає на неї руку. Інколи були такі випадки, що мама виганяла дівчинку з дому вночі, і дитина приходила ночувати до бабусі. Мати забороняє дівчині дружити з тими дівчатами, з ким вона хоче. Також принципово не купує того одягу, що просить дівчинка. Мама вважає, що не можна балувати дітей і вона краще знає і розуміє, що має одягати її дитина. Бабуся намагалася поговорити з мамою дівчинки, проте це було безрезультатно – дочка веде себе агресивно, ображає і принижує матір.

Завдання.

Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як насильство в сім'ї? Чому?

Хто є жертвою насильства? Яким чином це можна встановити? Які види насильства вчиняються по відношенню до жертви?

Група 2

Жінка розповіла, що вже 5 років поспіль страждає від побиттів та знущання зі сторони свого чоловіка, образ та принижень. Дуже часто все це відбувається на очах їхнього 8-річного сина. Чоловік систематично знаходиться у стані алкогольного сп'яніння і у такому стані його знущання ще страшніші. Раніше жінка намагалася втекти від чоловіка до своїх батьків. Але чоловік, знаючи де вона перебуває, приходив до батьків жінки, розбивав їм вікна у будинку, виламував двері, бив батьків і забирав жінку назад додому. Після кількох таких випадків батьки жінки відмовилися їй допомагати, мовляв «раз вийшла за нього заміж, то й терпи або вирішуй свої проблеми сама».

Завдання.

Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як насильство в сім'ї? Чому?

Хто є жертвою насильства? Яким чином це можна встановити? Які види насильства вчиняються по відношенню до жертви?

Група 3

Ганна – заміжня жінка. Чоловік – директор фірми, власник свого бізнесу. В них є троє спільних дітей. Мають велику квартиру, будинок, 2 автомобілі. Є няня, яка супроводжує дітей до різноманітних гуртків. Грушей вдосталь. Після того, як діти підросли Ганна вирішила вийти на роботу, щоб займатися улюбленою професією. Але чоловік категорично заборонив виходити на роботу. Сказав, що його жінка повинна займатися хатньою роботою та дітьми, а якщо вона дуже хоче самостійності, то може йти куди захоче, але діти залишаться з ним. Після того, як Ганна заявила про своє бажання йти працювати, чоловік постійно знущається з неї, ображає її при дітях, контролює всі її витрати, перевіряє чеки на покупки та не дозволяє купувати нічого для себе, тільки для дітей.

Завдання.

Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як насильство в сім'ї? Чому?

Хто є жертвою насильства? Яким чином це можна встановити? Які види насильства вчиняються по відношенню до жертви?

Група 4

Дівчинці Віці 14 років. Її мама вийшла заміж вдруге, після певного часу поведінка дівчинки змінилась і вона розповіла подружці, що новий чоловік мами до неї проявляє зацікавлення і це її турбує. Вона розповіла мамі, після чого мама дала їй ляпаса, вважаючи, що дочка заздрить її щастю та ревнує. Вітчин телефонує, розповідає, яка вона сексуальна, що її груди його приваблюють і він мріє про секс з нею, за який він готовий купити їй найдорожчий мобільний або те, що вона забажає.

Завдання.

Чи можна кваліфікувати цю ситуацію як насильство в сім'ї? Чому?

Хто є жертвою насильства? Яким чином це можна встановити? Які види насильства вчиняються по відношенню до жертви?

ЗАКОН УКРАЇНИ
Про попередження насильства в сім'ї
Розділ I
ЗАГАЛЬНІ ПОЛОЖЕННЯ

Стаття 3. Органи та установи, на які покладається здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї.

1. Здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в межах наданих їм повноважень покладається на:

- 1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї;
 - 1-1) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї;
 - 2) відповідні підрозділи органів внутрішніх справ;
 - 3) органи опіки і піклування;
 - 4) спеціалізовані установи для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства: кризові центри для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення (далі - кризові центри); центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

2. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації незалежно від форми власності, об'єднання громадян, а також окремі громадяни можуть сприяти у здійсненні заходів з попередження насильства в сім'ї.

Розділ II

**ОРГАНИ ТА УСТАНОВИ, НА ЯКІ ПОКЛАДАЄТЬСЯ ЗДІЙСНЕННЯ
ЗАХОДІВ З ПОПЕРЕДЖЕННЯ НАСИЛЬСТВА В СІМ'І**

Стаття 5. Повноваження центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, та центрального органу виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї.

Центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї:

розробляє і затверджує методичні рекомендації щодо проходження корекційної програми та організовує забезпечення кризових центрів такими методичними рекомендаціями;

надає органам виконавчої влади та органам місцевого самоврядування, підприємствам, установам і організаціям незалежно від форми власності, об'єднанням громадян, окремим громадянам методичну і практичну допомогу, консультації з питань попередження насильства в сім'ї;

організовує і проводить просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

організовує і проводить просвітницьку та роз'яснювальну роботу серед громадськості про проблему насильства в сім'ї та заходи, які існують з попередження насильства в сім'ї.

Центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї:

бере участь в розробленні та реалізує державну політику щодо попередження насильства в сім'ї;

координує діяльність уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ, органів опіки і піклування у питаннях попередження насильства в сім'ї;

визначає потребу регіонів у створенні спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї та організовує роботу з їх створення;

здійснює контроль за організацією і діяльністю спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї;

здійснює збір та узагальнення даних про насильство в сім'ї відповідно до законодавства;

організовує і проводить соціологічні, психолого-педагогічні та кримінологічні дослідження насильства в сім'ї;

організовує проходження корекційної програми особами, які вчинили насильство в сім'ї;

звертається до центральних і місцевих органів виконавчої влади, органів місцевого самоврядування за наданням відповідної допомоги жертвам насильства в сім'ї;

приймає і розглядає заяви та повідомлення про вчинення насильства в сім'ї і реальну загрозу його вчинення;

направляє жертв насильства в сім'ї та членів сім'ї, стосовно яких існує реальна загроза його вчинення, до спеціалізованих установ для жертв насильства в сім'ї.

Стаття 6. Повноваження уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ щодо попередження насильства в сім'ї.

1. В органах внутрішніх справ заходи щодо попередження насильства в сім'ї здійснюють уповноважені підрозділи органів внутрішніх справ, які:

виявляють причини і умови, що сприяють проявам насильства в сім'ї, вживають у межах своїх повноважень заходів щодо їх усунення;

беруть на профілактичний облік осіб, схильних до вчинення насильства в сім'ї, та проводять виховно-попереджувальну роботу з ними;

відвідують сім'ї, члени яких перебувають на профілактичному обліку, за місцем їх проживання і проводять з ними профілактичну роботу;

виносять офіційні попередження членам сім'ї про неприпустимість вчинення насильства в сім'ї;

приймають та розглядають у межах своїх повноважень, визначених законом, заяви і повідомлення про насильство в сім'ї або про реальну загрозу його вчинення;

вживають відповідних заходів щодо припинення насильства в сім'ї, а також дій членів сім'ї, що направлені на виконання реальної загрози вчинення насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть

скористатися;

направляють жертв насильства в сім'ї до спеціалізованих установ для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства;

вносять захисні приписи у випадках, передбачених цим Законом;

контролюють виконання вимог захисних приписів;

направляють осіб, які вчинили насильство в сім'ї, до кризових центрів для проходження корекційної програми;

взаємодіють із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування та реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї, з органами опіки і піклування та спеціалізованими установами для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства у питаннях попередження насильства в сім'ї; { Абзац тринадцятий частини першої статті 6 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5462-VI ([5462-17](#)) від 16.10.2012 }

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

2. Повноваження уповноважених підрозділів органів внутрішніх справ поширюються на випадки, коли жертва насильства в сім'ї або особа, стосовно якої існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї, а також особа, що вчинила насильство в сім'ї, не досягли 18-річного віку.

Стаття 7. Повноваження органів опіки і піклування щодо попередження насильства в сім'ї.

Органи опіки і піклування:

надають допомогу у відновленні порушених прав та захисті законних інтересів неповнолітнім, які мають батьків і проживають у сім'ях, дітям-сиротам, які залишилися без піклування батьків і виховуються в сім'ях опікунів (піклувальників), прийомних сім'ях, дитячих будинках сімейного типу, а також членам сім'ї, визнаним в судовому порядку недієздатними, у випадках, коли стосовно них вчинено або існує реальна загроза вчинення насильства в сім'ї;

представляють у суді інтереси дітей та недієздатних членів сім'ї, які вчинили насильство в сім'ї або стали жертвами насильства в сім'ї;

здійснюють інші повноваження щодо попередження насильства в сім'ї, передбачені законом.

Стаття 8. Кризові центри

1. Кризові центри створюються місцевими державними адміністраціями за поданням центрального органу виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, відповідно до соціальних потреб регіону.

2. Кризові центри можуть також створюватися органами місцевого самоврядування, підприємствами, установами, організаціями, благодійними фондами, об'єднаннями громадян і окремими громадянами за погодженням із центральним органом виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї, і реєструються в порядку, визначеному законом.

3. Працівники кризових центрів:

здійснюють прийом членів сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

здійснюють прийом осіб, які вчинили насильство в сім'ї, для проходження корекційної програми;

організують надання необхідної психологічної, педагогічної, медичної, юридичної допомоги членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

розробляють корекційні програми та організовують їх проходження особами, які вчинили насильство в сім'ї;

відповідно до можливостей надають притулок для тимчасового перебування членам сім'ї, які можуть стати або стали жертвами насильства в сім'ї;

повідомляють членів сім'ї, де виникає реальна загроза вчинення насильства в сім'ї або де було вчинено насильство в сім'ї, про права, заходи і послуги, якими вони можуть скористатися;

повідомляють уповноважені підрозділи органів внутрішніх справ про виявлені факти реальної загрози застосування насильства в сім'ї або про факти вчинення такого насильства;

вивчають і узагальнюють причини та умови конкретних проявів насильства в сім'ї;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів;

забезпечують збереження конфіденційної інформації щодо осіб, які звернулися до кризового центру про допомогу;

взаємодіють із засобами масової інформації, громадськими організаціями у проведенні просвітницької та виховної роботи з питань попередження насильства в сім'ї;

у випадках, установлених законом, вживають вичерпних заходів щодо забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги.

4. Кризові центри є неприбутковими організаціями, користуються правами юридичної особи, мають власні бланки, печатку з зображенням Державного Герба України і своїм найменуванням.

Стаття 9. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї

1. Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї створюються відповідно до законодавства, що регламентує створення закладів охорони здоров'я (v0038282-04). Центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї можуть створюватися в системі діючих закладів охорони здоров'я.

2. В центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї поміщаються жертви насильства в сім'ї (з їхньої згоди або на їхнє прохання) на підставі рішення медичної комісії центру. Щодо дитини необхідна згода одного з батьків, усиновителів, опікуна чи піклувальника, у разі, якщо вони не зазнали насильства від одного з них, або органу опіки і піклування.

3. Жертви насильства в сім'ї перебувають у центрах медико-соціальної реабілітації протягом терміну, необхідного для їхнього лікування та психо-соціальної реабілітації. За їхнім бажанням вони можуть пройти курс лікування та психо-соціальної реабілітації амбулаторно.

4. Працівники центрів медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї:

надають жертвам насильства в сім'ї первинну медико-санітарну і психологічну допомогу, окремі види психіатричної допомоги на підставах та в порядку, передбачених Законом України "Про психіатричну допомогу" ([1489-14](#)), іншими законами;

за необхідності направляють жертв насильства в сім'ї для відповідного подальшого лікування;

організують надання юридичних консультацій жертвам насильства в сім'ї та у випадках, установлених законом, вживають вичерпних заходів щодо забезпечення доступу до безоплатної правової допомоги;

повідомляють про вчинене насильство в сім'ї уповноважені підрозділи органів внутрішніх справ;

надають інформацію з питань попередження насильства в сім'ї на запит уповноважених органів.

ЗАКОН УКРАЇНИ

Про попередження насильства в сім'ї

Стаття 3. Органи та установи, на які покладається здійснення

заходів з попередження насильства в сім'ї

1. Здійснення заходів з попередження насильства в сім'ї в межах наданих їм повноважень покладається на:

1) центральний орган виконавчої влади, що забезпечує формування державної політики з питань попередження насильства в сім'ї;

{ Підпункт 1 частини першої статті 4 із змінами, внесеними згідно із Законом N 5462-VI ([5462-17](#)) від 16.10.2012 }

1-1) центральний орган виконавчої влади, що реалізує державну політику з питань попередження насильства в сім'ї;

{ Частину першу статті 3 доповнено підпунктом 1-1 згідно із Законом N 5462-VI ([5462-17](#)) від 16.10.2012 }

2) відповідні підрозділи органів внутрішніх справ; { Пункт 2 частини першої статті 3 в редакції Закону N 599-VI ([599-17](#)) від 25.09.2008 }

3) органи опіки і піклування;

4) спеціалізовані установи для осіб, які вчинили насильство в сім'ї, та жертв такого насильства:

кризові центри для членів сімей, в яких вчинено насильство в сім'ї або існує реальна загроза його вчинення (далі - кризові центри);

центри медико-соціальної реабілітації жертв насильства в сім'ї.

{ Пункт 4 частини першої статті 3 в редакції Закону N 599-VI ([599-17](#)) від 25.09.2008 }

2. Органи виконавчої влади, органи місцевого самоврядування, підприємства, установи і організації незалежно від форми власності, об'єднання громадян, а також окремі громадяни можуть сприяти у здійсненні заходів з попередження насильства в сім'ї.

ПОРЯДОК

розгляду звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення

I. Загальні положення

1. Кожній дитині гарантується право на свободу, особисту недоторканність, захист гідності та найкраще забезпечення її інтересів.

Держава здійснює захист дитини від усіх форм фізичного, сексуального, економічного та психологічного насильства, образ, недбалого й жорстокого поводження з нею, залучення до найгірших форм дитячої праці, у тому числі з боку батьків або осіб, які їх замінюють, а також вживає необхідних заходів для забезпечення прав дітей, які стали свідками у кримінальному провадженні.

2. Цей Порядок розроблено з метою впровадження ефективного механізму взаємодії служб у справах дітей, закладів соціального захисту дітей, центрів соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді, органів внутрішніх справ, закладів освіти, закладів охорони здоров'я (далі - суб'єкти).

3. Цей Порядок розроблено відповідно до Конвенції про права дитини, Конвенції Міжнародної організації праці „Про заборону та негайні дії щодо ліквідації найгірших форм дитячої праці”, Конвенції Ради Європи про захист дітей від сексуальної експлуатації та сексуального насильства, Сімейного, Кримінального та Кримінального процесуального кодексів України, Кодексу України про адміністративні правопорушення, Законів України „Про Загальнодержавну програму „Національний план дій щодо реалізації Конвенції ООН про права дитини” на період до 2016 року”, „Про охорону дитинства”, „Про попередження насильства в сім'ї”, „Про міліцію”, „Про органи і служби у справах дітей та спеціальні установи для дітей”, „Про захист суспільної моралі” та інших нормативно-правових актів з питань захисту прав дітей.

4. У цьому Порядку нижченаведені терміни вживаються у таких значеннях:

Жорстоке поводження з дитиною - будь-які форми фізичного, психологічного, сексуального або економічного насильства над дитиною в сім'ї або поза нею, у тому числі: втягнення дитини в заняття проституцією або примушування її до зайняття проституцією з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини або із застосуванням чи погрозою застосування насильства; примушування дітей до участі у створенні творів, зображень, кіно- та відеопродукції, комп'ютерних програм або інших предметів порнографічного характеру; ситуації, за яких дитина стала свідком кримінального правопорушення, внаслідок чого існує загроза її життю або здоров'ю; статеві зносини та розпусні дії з дитиною з використанням: примусу, сили, погрози, довіри, авторитету чи впливу на дитину, особливо вразливої для дитини ситуації, зокрема з причини розумової чи фізичної неспроможності або залежного середовища, у тому числі в сім'ї; будь-які незаконні угоди щодо дитини, зокрема: вербування, переміщення, переховування, передача або одержання дитини, вчинені з метою експлуатації, з використанням обману, шантажу чи уразливого стану дитини;

забезпечення найкращих інтересів дитини - комплекс заходів, спрямованих на захист прав та забезпечення повноцінного життя, виховання і розвитку дитини.

II. Порядок подання та реєстрації звернень та повідомлень

1. Звернення про факти жорстокого поводження з дітьми або загрозу їх вчинення можуть подаватися до будь-якого суб'єкта, визначеного у пункті 2 розділу I цього Порядку, в усній

або письмовій формі за місцем проживання (перебування) дитини самою дитиною, батьками, одним із батьків дитини або особою/особами, які їх замінюють, будь-якими фізичними та юридичними особами.

Повідомлення про дитину, яка постраждала від жорстокого поводження або стосовно якої існує загроза його вчинення (додаток 1), оформлюється суб'єктами, яким стало відомо про зазначені факти при виконанні своїх функціональних обов'язків, письмово та надсилається до служби у справах дітей і органу внутрішніх справ за місцем проживання (перебування) дитини.

2. Усі звернення та повідомлення з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози щодо його вчинення реєструються суб'єктами, до яких надійшла інформація, у журналі обліку звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення (додаток 2) та протягом однієї доби направляються до служби у справах дітей і органу внутрішніх справ за місцем проживання (перебування) дитини.

III. Розгляд звернень та повідомлень з приводу жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення

1. Координатором заходів щодо захисту дітей від жорстокого поводження з ними або загрози його вчинення є служба у справах дітей.

Якщо у зверненні (повідомленні) вбачається ознака кримінального правопорушення чи загроза щодо його вчинення, інформація терміново після її отримання передається органу внутрішніх справ для вжиття відповідних заходів.

У разі необхідності суб'єкти організують надання невідкладної медичної (викликають швидку допомогу), психологічної та інших видів допомоги дитині, яка постраждала від жорстокого поводження.

Усі суб'єкти в межах компетенції долучаються до вжиття невідкладних заходів з ліквідації наслідків жорстокого поводження з дитиною або загрози його вчинення.

У разі загрози вчинення жорстокого поводження з дитиною суб'єкти забезпечують ужиття необхідних заходів щодо її усунення.

2. Служби у справах дітей:

здійснюють приймання звернень та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини;

ведуть облік дітей, які перебувають у складних життєвих обставинах у зв'язку з жорстоким поводженням з ними або загрозою щодо його вчинення;

координують діяльність суб'єктів при вирішенні питань соціального захисту дітей, які постраждали від жорстокого поводження;

забезпечують надання необхідної допомоги дитині, яка постраждала від жорстокого поводження, у взаємодії з іншими суб'єктами та з урахуванням найкращих інтересів дитини;

направляють дитину до закладів охорони здоров'я для обстеження стану її здоров'я, надання дитині необхідної медичної допомоги, у тому числі лікування в стаціонарі, та документування фактів жорстокого поводження з нею;

у разі необхідності представляють (у тому числі в судах) інтереси дітей, які постраждали від жорстокого поводження або стосовно яких існує загроза його вчинення.

3. Органи внутрішніх справ:

здійснюють прийняття інформації про факти жорстокого поводження з дітьми або загрозу щодо їх вчинення цілодобово. Заяви та повідомлення зобов'язані приймати всі працівники органів внутрішніх справ;

у разі неможливості подання письмової заяви працівник органу внутрішніх справ повинен скласти протокол усної заяви або рапорт про факт жорстокого поводження з дитиною (загрозу його вчинення), у якому зазначаються: прізвище, ім'я, по батькові постраждалої дитини, інформація про

особу, яка жорстоко поводитися з дитиною чи реально мала такий намір, час і місце випадку, інші необхідні обставини;

при отриманні інформації про факт жорстокого поводження з дитиною (загрозу його вчинення) працівник органу внутрішніх справ уживає заходів щодо її внесення до журналу Єдиного обліку заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення та інші події;

усі заяви, повідомлення, протоколи усної заяви, рапорти про факти жорстокого поводження з дітьми (загрозу його вчинення) розглядає керівництво органу внутрішніх справ та надає письмові резолюції працівникам уповноваженого підрозділу органу внутрішніх справ щодо необхідних заходів для подальшого прийняття рішення згідно із законодавством;

після отримання заяви, повідомлення, складання протоколу усної заяви або рапорту про факт жорстокого поводження з дитиною (загрозу його вчинення) працівник органу внутрішніх справ за наявності ознак кримінального правопорушення доповідає про це начальникові слідчого підрозділу для внесення слідчими відповідних відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань та інформує начальника органу внутрішніх справ;

за результатами розгляду звернення, повідомлення про факт жорстокого поводження з дитиною (загрозу щодо його вчинення) працівники уповноваженого підрозділу органу внутрішніх справ зобов'язані поінформувати батьків дитини або осіб, які їх замінюють (якщо не вони є винуватцями жорстокого поводження з дитиною або загрози його вчинення), службу у справах дітей та у разі потреби органи прокуратури та суд.

4. Заклади освіти:

здійснюють приймання звернень та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини;

терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах дітей, органів внутрішніх справ про випадок жорстокого поводження з дитиною чи загрозу його вчинення;

у межах компетенції вживають заходів щодо виявлення і припинення фактів жорстокого поводження з дітьми або загрози його вчинення в закладах освіти;

організують роботу психологічної служби системи освіти з дітьми, які постраждали від жорстокого поводження;

проводять роз'яснювальну роботу з батьками та іншими учасниками навчально-виховного процесу із запобігання, протидії негативним наслідкам жорстокого поводження з дітьми.

5. Заклади охорони здоров'я:

здійснюють приймання звернень та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини;

терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах дітей, органів внутрішніх справ за місцезнаходженням закладу охорони здоров'я про випадок жорстокого поводження з дитиною чи загрозу його вчинення;

цілодобово здійснюють прийняття дітей, які постраждали від жорстокого поводження, надають їм необхідну медичну, психологічну (за наявності в закладі охорони здоров'я психолога) допомогу та документують факти жорстокого поводження з дітьми;

при обстеженні дитини медичні працівники звертають увагу на ушкодження, що могли виникнути внаслідок жорстокого поводження з нею, повідомляють про це лікаря, який надає дитині первинну медичну допомогу, забезпечують подання інформації до служби у справах дітей та органу внутрішніх справ;

проводять лікування дітей, які постраждали від жорстокого поводження, та надають психологічну допомогу (за наявності в закладі охорони здоров'я психолога).

6. Центри соціальних служб для сім'ї, дітей та молоді:

здійснюють приймання звернень та повідомлень про випадки жорстокого поводження щодо дитини;

терміново (протягом однієї доби) передають повідомлення у письмовій формі до служби у справах дітей, органів внутрішніх справ про випадок жорстокого поводження з дитиною чи реальну загрозу його вчинення;

здійснюють екстрене втручання, надають необхідні соціальні послуги дітям, які постраждали від жорстокого поводження або стосовно яких існує загроза його вчинення, та забезпечують соціальний супровід сімей, у яких проживають такі діти;

направляють у разі потреби сім'ї (або одного з членів сім'ї) з дитиною, яка постраждала від жорстокого поводження або стосовно якої існує загроза його вчинення, до центру соціально-психологічної допомоги.

Додаток 1
до Порядку розгляду
звернень та повідомлень
з приводу жорстокого
поводження з дітьми або
загрози його вчинення
(пункт 1 розділу II)

(найменування органу, установи, закладу, який(а) надсилає повідомлення)

ЗАРЕЄСТРОВАНО

від ____/____/20____ року

№ _____

ПОВІДОМЛЕННЯ

про дитину, яка постраждала від жорстокого поводження або стосовно якої існує загроза його вчинення

Інформацію отримано:

від батьків дитини, осіб, які їх замінюють; від дитини; анонімно; від підприємств, установ, організацій, громадських від інших фізичних осіб; об'єднань;
від служби у центру соціальних служб для сім'ї, органу внутрішніх справ; справах дітей; закладу охорони здоров'я _____ закладу освіти; дітей та молоді;

(найменування органу, установи, закладу)

(прізвище, ім'я, по батькові та дата народження дитини, яка постраждала від жорстокого поводження або стосовно якої існує загроза його вчинення)

Проживає/перебуває за адресою: _____

Зміст повідомлення: _____

Вжиті заходи: _____

До повідомлення додано документи (за наявності) _____

(прізвище, ім'я, по батькові та посада особи, яка надсилає повідомлення)

Дата надсилання повідомлення _____ Телефон _____

(підпис)

ЖУРНАЛ
обліку звернень та повідомлень про жорстоке поводження з дітьми або загрозу його вчинення

№ з/п	Дата отримання заяви або повідомлення	Прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання дитини, щодо якої надійшла заява чи повідомлення	Прізвище, ім'я, по батькові та місце проживання особи, яка вчинила жорстоке поводження з дитиною або від якої існує загроза його вчинення	Стислий зміст заяви або повідомлення	Вжиті заходи щодо захисту прав та інтересів дитини	Дата, час та суб'єкт, якому направлено повідомлення	Примітки
1	2	3	4	5	6	7	8